

КАМПО В. М.

**МИРОВІ СУДДІ ТА ГРОМАДСЬКІ
МИРОВІ СУДДІ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ВПРОВАДЖЕННЯ**

КНИГА ДРУГА

Київ – 2007

ББК 67.9(4УКР)71
К18

Методичний посібник видано в межах проекту "Покращення доступу сільського населення до правосуддя", що впроваджується в партнерстві Творчим центром ТЦК та Інститутом громадянського суспільства за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Кампо В. М.

К18 **Мирові судді та громадські мирові судді в Україні: проблеми та перспективи впровадження.** – К.: [Ін-т громадян. сусп-ва: ТОВ „ІКЦ Леста“], 2007. – 40 с. – (Покращення доступу сільського населення до правосуддя. Проект; Кн.2).

ISBN 978-966-7672-52-2

На відміну від першої книги, яка висвітлює процедуру створення третейських судів та здійснюваного ними судочинства, це видання присвячено історії виникнення, розвитку та перспектив запровадження мирових суддів у сучасних умовах. Розраховане на широке коло читачів.

ББК 67.9(4УКР)71+67.71

© Творчий центр “Каунтерпарт”, 2007

© Інститут громадянського суспільства, 2007

ВСТУПНІ ПОЛОЖЕННЯ

В українській пострадянській судовій системі немає інституту мирових суддів, про них практично мало пишуть вчені та фахівці. Але саме зараз, коли Україна стоїть на порозі четвертої хвилі політико-правових реформ (конституційної, адміністративної, муніципальної тощо)¹, цілком можливо, що до питання про мирових суддів можуть повернутися і громадськість, і влада².

Чому про мирових суддів? Та тому, що в українському суспільстві існує значний дефіцит справедливості у відносинах між людьми і цьому не можуть зарадити діючі суди загальної юрисдикції, які поки що не стали ні незалежними, ні самодостатніми. А без елементарної справедливості, як відомо, життя – не в радість.

Кому скаржитися громадянину на недбалого сільського голову, начальника ЖЕКу, злодійкуватого і вічно п'яного сусіда, на хитрого крамаря, який обрахував на 50 копійок тощо. Якщо у таких випадках скаржитись до офіційних інстанцій, то ще невідомо, коли і як вирішиться справа. Райдержадміністрація може з політичних міркувань зайняти сторону недбалого сільського голови, дільничний інспектор міліції – злодійкуватого сусіда і т. д.

За традицією, успадкованою від радянських і пострадянських часів, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, до яких часто у пошуках елементарної справедливості звертаються громадяни, не пристосовані до її забезпечення. Ці органи далі залишаються частинами посттоталітарної командно-адміністративної системи³. Тому нерідко громадяни втрачають віру в існування справедливості в українському суспільстві.

Тим часом у цивілізованих країнах поширений інститут мирових суддів, які здійснюють **правосуддя від імені держави**, тобто забезпечують справедливість шляхом розгляду різних дрібних правопорушень та морально-правових конфліктів.

Сьогодні, коли проблеми захисту прав і законних інтересів громадян у незалежній Україні не тільки від держави, але й від інших корпоративних груп та окремих індивідуумів набувають все більшого значення, проблеми їх

¹ Перша хвиля політико-правових реформ відбулась в 1990–1992 рр., друга – у 1995–1998 рр., третя – у 2002–2004 рр., а після зміни політичного режиму в 2004 р. фактично формуються передумови для четвертого етапу даних реформ.

² Див.: Кампо В. Чи потрібні нам мирові судді? // Український юрист. – 2004. – №11 – С. 88.

³ Досить сказати, що близько 80–90% звернень громадян до вищих органів державної влади належать до компетенції місцевої влади.

судового захисту особливо актуальні. Громадянам дійсно потрібні нові, ефективні гарантії захисту їх прав і законних інтересів у відносинах з агресивним соціальним середовищем.

Свого часу – на початку доби Незалежності – для реформування пострадянської судової системи достатньо було запровадити конституційну та адміністративну юстицію⁴. Зараз же для реформування цієї системи, яка фактично інтегрувала дані два види юстиції, але залишилась й далі недемократичною, не пристосованою до потреб громадян, потрібні інші засоби трансформації.

Свіжий струмінь в українську судову систему може внести інститут мирових суддів, які за певним умов могли б виступити протиположно до старого пострадянського суду. Тому ніхто, крім мирових суддів, не зможе виконати надзавдання, яке стоїть перед державою: дати суспільству дійсно демократичний суд. Ці судді повинні стати гарантами верховенства права, а не як нинішні судді захищати верховенство закону, який сам по собі здебільшого недосконалий та далекий від запитів і потреб народу, бо служить бюрократії. Інакше кажучи, мирові судді можуть забезпечити перехід судової системи від юридичного⁵ до соціологічного позитивізму, юридичного постпозитивізму тощо.

Багато кому ідея мирових суддів в Україні може видатись неактуальною або й нереальною. Адже вона вимагає багато праці з точки зору конституційного унормування місця цих суддів у системі правосуддя і організаційно-процесуального закріплення цього інституту. Але якщо ми хочемо, щоб народ повірив у справедливість в українському суспільстві, держава і громадськість повинні подбати про наближення судової влади до нього. Бо саме мирові судді можуть стати його найпершими захисниками.

Відсутність інституту мирових суддів у судовій системі України є свідченням того, що ця система відірвана від народу та існує для інших цілей, ніж інтереси народу. Тому рано чи пізно питання про впровадження даного інституту в українську судову систему буде поставлено й вирішено.

Стосовно вивчення практики функціонування мирових суддів, то тут дуже цікавим є зарубіжний досвід. Мирові судді займають особливе місце в судовій системі своїх держав.

Проте в питанні про мирових суддів існує громадський аспект. Так, впровадження інституту мирових суддів можливо й на громадських засадах, тобто

⁴ Див.: Кампо В. *Українські реформи: політика і право*. – К.: IFES, 1995. – С. 15–17.

⁵ *Юридичний догматизм – теорія XIX ст., яка обґрунтовує формальне вирішення спорів та конфліктів між фізичними особами тощо.*

шляхом запровадження громадських мирових суддів⁶, що, без сумніву, може позначитися на багатьох аспектах громадсько-правового життя територіальних громад. Насамперед це буде реальний наступ на правовий нігілізм, який буквально заповонив місцеві громади.

Громадські мирові судді слід розглядати як інститут місцевого самоврядування, що ще не знайшов закріплення ні в чинному законодавстві, ні в локальній нормотворчості.

Свого часу німецький дослідник Р. Гнейст на основі вивчення практики мирових суддів Великої Британії сформулював ідею сучасного місцевого самоврядування. А тепер в Україні пропонується ідея навпаки: розбудувати інститут громадських мирових суддів у системі місцевого самоврядування з тим, щоб сприяти впровадженню в судову систему держави інституту мирових суддів.

Відомо, що наприкінці XIX – на початку XX століття на українських землях діяли мирові судді, які забезпечували права і законні інтереси громадян у дрібних цивільних і кримінальних справах. Вони формувались у міських і сільських громадах, керуючись як законом, так і правом справедливості.

Як вже було сказано, сьогодні важко відродити в Україні інститут мирових суддів, так як це вимагає внесення суттєвих змін у судову систему. А от запровадити громадських мирових суддів може кожна територіальна громада, де існує потреба у наданні її членам морально-правової допомоги під час вирішення конфліктів між громадянами. Для цього громада може обирати з поміж своїх громадян громадських мирових суддів з числа осіб, які користуються авторитетом та виконуватимуть свої функції у межах загальних принципів права та народної моралі.

Отже, перш ніж цей інститут буде закріплено у чинному законодавстві, він може попрацювати на практиці на основі актів локальної нормотворчості.

Варто зазначити, що де-факто громадські мирові судді існують майже у кожній територіальній громаді. Як правило, це визнані громадські авторитети (не плутати з кримінальними авторитетами), до яких люди приходять скаржитися на своїх ближніх, сусідів, посадовців місцевого самоврядування тощо, і яким ці авторитети допомагають у вирішенні їх питань через різні засоби: ЗМІ, органи публічної влади, громадські організації тощо. Тому питання певною мірою, полягає у тому, щоб офіційно визнати діяльність цих людей громадсько-корисною та юридично її впорядкувати.

⁶ Див.: *Муніципальне статутне право: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. й випр. / А. В. Дуда, В. М. Кампо, В. Ю. Росіхіна, К. С. Рубановський; За заг. ред. В. М. Кампо. – Одеса: Юридична література, 2005. – С. 82–83.*

Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, затверджена указом Президента України⁷, передбачає створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів вирішення спорів. У Концепції вказується, що з метою розвантаження судів потрібно розвивати альтернативні (позасудові) способи врегулювання спорів, а також створювати умови для стимулювання дешевих і менш формалізованих способів їх врегулювання.

Власне, громадські мирові судді – це і є альтернативний спосіб врегулювання спорів. Як і третейські суди, про які йдеться в першій книзі даного видання.

Характерно, що третейський суд у певні історичні епохи розвивався як мировий суд. В Україні за часів Гетьманщини діяв так званий мировий суд⁸. У «Правах, за якими судиться малоросійський народ» (1743) йдеться про мировий (полюбовний) суд, коли сторони, які вели спір, могли передати його вирішення обраним ними особам.

Отже, історія зближує сучасні третейські суди та інститут громадських мирових суддів.

Очевидно, що з часом інститут громадських мирових суддів буде потребувати законодавчого закріплення. Наприклад, окремою статтею в законодавстві про місцеве самоврядування. А поки що сільські, селищні, міські, районні в містах ради можуть закріплювати цей інститут у своїх Положеннях і таким чином його легалізувати.

⁷ Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів. Указ Президента України від 10 травня 2006 р. № 361/2006 // Урядовий кур'єр. – 2006. – № 95; Орієнтир. – 2006. – № 17. – С. 1–8.

⁸ Див.: Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемчушенко (гол. редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 2001. – Т. 3. К–М. – С. 628.

МИРОВІ СУДДІ ЯК ІНСТИТУТ СУДОВОЇ СИСТЕМИ

1.1. Історія виникнення і розвитку

Інститут мирових суддів як елемент судової системи виникнув у Великобританії (XIV ст.), а згодом поширився і в інших країнах: Північній Америці – у ХУІІ ст., Франції – у кінці ХУІІІ ст.⁹ В Росії та Україні був запроваджений в останній третині ХІХ ст.; в Україні цей інститут проіснував до кінця громадянської війни та російської більшовицької окупації 1917–1921 рр.

Сьогодні інститут мирових суддів існує в багатьох країнах і виконує функції примирення та правосуддя на основі законів та права справедливості.

Велика Британія. Це батьківщина інституту мирових суддів і перші згадки про них тут можна знайти в королівській відозві 1195 р., якою для допомоги шерифам (охоронцям правопорядку) в застосуванні правових норм було створено мирових суддів¹⁰. Спочатку ці судді виконували адміністративні і тільки через століття – й судові функції.

У ХІУ ст. бере початок сучасний інститут мирових суддів: забезпечення законів про робітників у 1361 р. було передано до рук «суддів у справах робітників», яким було надано ті самі права, що й охоронцям правопорядку. Мирові судді були непрофесіоналами і здебільшого не були знайомі з юриспруденцією. Вони розглядали як цивільні, так і кримінальні справи на засадах права справедливості, тобто прецедентного права, яке включало поряд з писаним правом, народне звичаєве право, доктрину тощо.

Щодо злочинів, то їх мирові судді розглядали на своїх сесіях, які проводились у кожному графстві чотири рази на рік (суд кварталних сесій). Закони 1554 і 1555 рр. поклали на мирових суддів попереднє розслідування злочинів. У 1590 р. судам кварталних сесій було передано розгляд складних злочинів (фелоній).

На кілька наступних століть суди кварталних сесій стали головними закладами місцевого самоврядування¹¹. Тільки закон 1842 р. обмежив їх юрисдикцію, виключивши такі тяжкі злочини, як державну зраду, вбивство і фелонію.

⁹ Див.: *Юридична енциклопедія: Т. 3. К–М.* – С. 628.

¹⁰ Див.: *Шішкін В. І. Судові системи країн світу: Навч. посібник. Частина 1.* – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 79.

¹¹ Див.: *Шішкін В. І. Там само.* – С. 19.

Мирові суди того часу діяли за принципами спрощеного судочинства, без суду присяжних тощо.

Росія. За часів царської Росії інститут мирових суддів був запроваджений у містах і повітах, у тому числі й на території українських губерній, відповідно до Судових статутів 1864 р. На підставі цих Статутів створювались мирові округи, які поділялись на мирові дільниці, де і працювали мирові судді¹².

Крім дільничних мирових суддів, які одержували винагороду за службу, були введені посади почесних мирових суддів, які не мали своєї визначеної дільниці та чинили суд лише у разі прохання обох сторін спору про це. На посаду почесних мирових суддів призначалися, як правило, повітові та губернські предводителі дворянства, великі землевласники, відставні військові тощо.

Мирові судді в Росії обирались на три роки повітовим земськими зборами, а в містах – міськими думами з наступним їх затвердженням Сенатом імперії. В українських губерніях – Волинській, Київській та Подільській – місцевих суддів призначав міністр юстиції. Це було пов'язано з відсутністю органів місцевого самоврядування на цих територіях через недовіру царського уряду до місцевої еліти, яка в більшості складалась з польської шляхти і вважалась неблагонадійною.

Мировими суддями могли стати у сільській місцевості лише власники нерухомості (землі – не менше 400 десятин) або іншого нерухомого майна, вартістю не менш 1500 рублів. У містах мирові судді повинні були володіти власністю на суму 3000–6000 рублів. Очевидно, що такі судді були достатньо незалежні, але майновий ценз різко обмежував коло претендентів на ці посади.

Мирові судді повинні були мати середню або вищу освіту, прослужити не менше 3 років на посаді, де могли отримати практичні навички у розгляді судових справ. За свою діяльність мирові судді отримували певну винагороду.

Мирові судді розглядали дрібні кримінальні та цивільні справи і мали право оголошувати зауваження, догану, накладати грошові стягнення не більше як 300 рублів, карати арештом на строк до 3 місяців тощо.

Стосовно деяких цивільних спорів, то їх розгляд здійснювався не тільки мировими суддями, а й третейськими судами, які отримали поширення при біржах та інших комерційних установах. Законом не передбачалося формальних обмежень компетенції третейських судів, за винятком окремих справ. Проте необхідно відмітити, що практика третейського судочинства не

¹² *Детальніше див.: Настольная книга мирового судьи, рассматривающего гражданские дела: Практическое пособие / Под ред. А. Ф. Фримова, И. К. Пискарева. – М.: ЗАО «КноРус», 2002. – С. 10–16.*

отримала широкого поширення, оскільки Статут цивільного судочинства фактично дозволив мировим суддям приймати на себе й повноваження третейських судів¹³.

Мирові судді розглядали справи одноособово за скороченою (спрощеною) процедурою їх судового розгляду, фіксуючи обставини справи в протоколі засідання. Рішення чи вирок мировий суддя виносив на підставі внутрішнього переконання. Існував апеляційний порядок оскарження частини актів мирових суддів перед з'їздом мирових суддів у відповідних адміністративно-територіальних одиницях.

У перші роки після впровадження у дію Судових статутів 1864 р. у складі мирових судів було чимало чужиних до потреб народу людей. Мирові судді вносили у розгляд справ свіжий струмінь; там, де їх правосуддя було добре поставлено, місцеві жителі ставилися до нього з довірою.

Незважаючи на обмежений демократизм, інститут мирових судів не задовольняв вище чиновництво царської Росії і в ході судової контрреформи в 1889 р. був скасований, крім таких міст, як Москва, Санкт-Петербург й Одеса.

У пострадянській Росії інститут мирових суддів було відроджено і тепер їх статус регламентує федеральний закон «Про мирових суддів в Російській Федерації» 1998 р.¹⁴

Україна. Інститут мирових суддів, започаткований у царській Росії, відіграв певну роль і в житті тогочасного українського населення, яке до нього ставилось позитивно. Незавершеність процесу становлення Української незалежної держави (1917–1921) призвела до того, що цей інститут, як і державність, були народом втрачені.

У період правління Української Центральної Ради (березень 1917 – квітень 1918) інститут мирових суддів зазнав певних змін. Особливістю судової практики цього періоду була поява в окремих губерніях, наприклад, у Катеринославській та Херсонській, тимчасових судів у складі мирового судді (голови) та по одному представнику від робітництва і селянства. Одночасно функції мирових суддів почали привласнювати собі псевдосудові органи: революційні трибунали, які формувались місцевими радами робітничих, селянських і солдатських депутатів тощо.

Після встановлення радянської влади інститут мирових суддів в Україні був скасований. Нова влада запровадила так звані місцеві суди, що діяли по-

¹³ Див.: Плотніков О. В. *Мирові та третейські суди в Україні за судовою реформою 1864 року.*

¹⁴ Див.: *Настольная книга мирового судьи, рассматривающего гражданские дела: Практическое пособие.* – С. 699–702.

ряд з революційними трибуналами. До складу місцевого суду входили один суддя і два народних засідателі. Місцевий суддя мав значні владні повноваження, що дозволяли йому проводити судове слідство, а також виносити рішення щодо затримання особи й передання її до суду.

Крім місцевих, а потім народних судів, функції мирових суддів в Україні, починаючи з 1960 рр., виконували так звані товариські суди, які формувались громадськістю і розглядали дрібні адміністративні, цивільні та кримінальні справи.

Після проголошення **Незалежності України** інститут мирових суддів не був відновлений, так як у цьому не була зацікавлена державна бюрократія. Питання про відродження даного інституту було поставлено тільки на сучасному етапі судово-правової реформи¹⁵.

Між тим, той факт, що модернізований інститут мирових суддів, які є непрофесійними суддями і керуються не стільки законами, скільки правом справедливості, сьогодні зберігається в багатьох європейських країнах, повинен особливо привернути увагу української громадськості. Очевидно, що це не випадково і справа тут не тільки в певній традиції. Феномен мирових суддів, на наш погляд, полягає в тому, що це дійсно «народні судді», які близькі до народу і вирішують справи з урахуванням рівня його правосвідомості, моралі та культури.

1.2. Статус, порядок формування і припинення повноважень

У зарубіжних країнах мирові судді та їх заступники мають особливий правовий статус і пов'язаний з ним порядок формування та припинення їх повноважень. Фактично в цих країнах склалися дві системи цих суддів: одна заснована на традиціях здійснення правосуддя непрофесійними суддями (західноєвропейські країни), а інша – на традиції виконання функцій мирових суддів професійними юристами (російська модель).

Велика Британія. Мирові судді в цій країні переважно працюють у магістратських судах, які розглядають до 95% кримінальних справ у державі. Переважна більшість мирових суддів не є професійними юристами, хоча певна їх частина має фах правознавців.

Магістратські суди діють на підставі закону 1980 р. У Великій Британії діє понад 500 таких судів з більш як 24 тис. мирових суддів, з яких третина – жінки¹⁶. Ці судді працюють на громадських засадах, але їм компенсують витрати, пов'язані з відрядженнями.

¹⁵ Див.: Кампо В. Судово-правова реформа // Український юрист, 2006, № 7. – С. 88.

¹⁶ Див.: Шишкін В. І. Там само. – С. 19.

Мирових суддів призначає від імені Британської корони лорд-канцлер з числа кандидатур, поданих експертними комісіями графств Англії та Валії. Під час відбору кандидатів у цих суддів члени експертних комісій більше, ніж на юридичну кваліфікацію, зважають на їх особисті та моральні якості, а також на розуміння завдань мирового судді.

Як правило, кандидатів у мирові судді підбирають з числа осіб середнього віку й середнього статку. Хоча посада мирового судді є політично нейтральною, однак до їх складу традиційно потрапляють консервативно настроєні особи.

Після призначення на посаду мирового судді особі необхідно пройти базовий курс навчання, під час якого вона знайомиться зі своїми обов'язками та умовами праці. Мировий суддя також повинен пройти практичний курс навчання в судах і тюремно-виправних закладах.

Отже, Велика Британія дотримується досить консервативної моделі статусу та формування мирових суддів, що однак не заважає їм пристосовуватись до соціально-ліберальних умов життя британського суспільства.

Іспанія. Мирові судді та їх заступники є першою ланкою судової системи держави, але при цьому вони не належать до магістратури, тобто професійної судової влади. У законодавстві про судову владу вони згадуються як судові органи, що складаються з непрофесійних суддів, які обираються та призначаються на певний термін.

Згідно з цим законодавством у формуванні мирових суддів та їх заступників беруть участь муніципальні ради та судова влада: ради обирають кандидатів на ці посади, а орган судової влади їх призначає¹⁷.

Рішення муніципальних рад про обрання кандидатів у мирові судді повинні відповідати вимогам гласності та законності. Після цього кандидати у судді та їх заступники призначаються на чотири роки відповідною Колегією правління Вищого суду відповідного регіону.

На мирових суддів поширюються загальні вимоги, встановлені для осіб, які належать до корпусу суддів та спеціальні вимоги щодо несумісності їх діяльності із зайняттям певними видами діяльності. Особливістю статусу мирових суддів є те, що, не маючи вченого ступеню ліценціату¹⁸ з правознавства, вони можуть вести професійну діяльність.

Ці судді можуть займатися викладацькою роботою, а також деякими іншими видами професійної діяльності. На практиці недостатнє державне фі-

¹⁷ Див.: Шішкін В. І. Там само. – С. 180–187.

¹⁸ Ліценціат – це перший учений ступень, який присвоюють університети, що дає право викладати у середніх навчальних закладах (коледжах).

нансування мирових суддів примушує їх займатись іншою діяльністю, наприклад, комерційною. Але ця діяльність не повинна впливати на їх незалежність у ролі мирових суддів під час розгляду відповідних справ, а також на дотримання принципу несумісності (членство в партії, профспілках).

Миріві судді можуть виконувати свої функції без обмежень віку, якщо вони здатні це робити фізично та психологічно. Судді повинні проживати в населеному пункті, в якому здійснюють свої функції. Але якщо мировий суддя проживає в іншому пункті, то за дозволом Керівного правління Вищого суду це питання може бути позитивно вирішено. До вступу на посаду мирові судді та їх заступники складають присягу.

Миріві судді та їх заступники мають право на оплату своєї праці, а також право на відпустку. Згідно із законом вони несуть дисциплінарну, цивільну та кримінальну відповідальність.

Отже, в Іспанії діє ліберальна за європейськими мірками модель статусу мирових суддів.

Італія. Правовий статус мирових суддів (близько 10 тис.) у цій країні визначається законодавством про судоустрій, яке було ухвалено ще в 1941 р.¹⁹ Згідно з цим законодавством мирові судді діють у кожній комуні – низовій ланці адміністративно-територіального устрою держави. Кожен мировий суддя має одного або кількох заступників.

Повноваження мирового судді та заступника мирового судді здійснюються безкоштовно.

Мировими суддями і заступниками мирових суддів можуть бути італійські громадяни не молодші 25 років, які мають постійне місце проживання в даній комуні. Вони повинні володіти необхідними якостями та авторитетом, що забезпечують гідне і незалежне здійснення функцій почесного магістрату.

Миріві судді та їх заступники призначаються Вищою радою магістратури²⁰, яка може делегувати це право головам апеляційних судів з дотриманням відповідної форми. Термін їх повноважень – три роки, але після його закінчення мирові судді та їх заступники можуть бути призначені на посади на новий термін.

Миріві судді та їх заступники автоматично втрачають посади у випадках: а) втрати громадянства Італії; б) переїзді в іншу комуну; в) несумісності по-

¹⁹ Див.: *Італія: Конституція і законодав. акти: Пер. с ит. / Редкол.: В. А. Туманов (пред.) и др.; Сост. Н. Ю. Попов; Под ред. В. А. Туманова; Вступ. ст. Т. А. Васильевой и Н. Ю. Попова. – М.: Прогресс, 1988. – С. 294–295.*

²⁰ В Італії Вища рада магістратури виконує приблизно ті функції й повноваження, які в Україні забезпечує Вища рада юстиції.

сад. Крім цього, вони можуть бути відкликані через недостойну поведінку або професійну непридатність, а також звільнені на підставі заяви про відставку з посади або через слабе здоров'я. Діяльність мирового судді, його заступника несумісна:

а) з належністю до магістратури (корпусу суддів) або взагалі зі службою в судовій системі;

б) з виконанням обов'язків посадової особи в органах виконавчої влади або агентів державної безпеки.

Законодавство також забороняє адвокатам і повіреним у справах займатися юридичною практикою в мирових судах, членами яких вони є²¹.

Таким чином, в Італії діє більш консервативна модель статусу мирових суддів та їх заступників, ніж в Іспанії.

Росія. Мирові судді тут є суддями загальної юрисдикції суб'єктів Російської Федерації та входять в єдину судову систему федерації. Вони здійснюють правосуддя від імені Російської Федерації. Питання законодавчого регулювання статусу мирових суддів у Росії становить спільну компетенцію федерації та її суб'єктів²².

Мирові судді призначаються на посаду законодавчим (представницьким) органом державної влади суб'єкта Російської Федерації або обираються на посаду населенням відповідної судової дільниці в порядку, визначеному законом, суб'єктом цієї федерації. Наприклад, у м. Москві, як суб'єкті федерації, мирові судді призначаються на посаду міською Думою за поданням її голови терміном на п'ять років, а ті судді, які призначаються вперше – на три роки.

Мировим суддею може стати громадянин Росії у віці 25 років, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в юриспруденції не менше 5 років, не скоїв проступків, які його ганьблять, склав кваліфікаційний іспит, рекомендований кваліфікаційною колегією суддів. На мирових суддів поширюються гарантії незалежності та недоторканності суддів, а також передбачено їх матеріальне забезпечення і соціальний захист.

Мирові судді здійснюють свою діяльність у межах судових дільниць, які створюються та ліквідуються законами суб'єктів Російської Федерації. Нещодавно федеральний парламент вніс зміни до закону і зменшив вищу межу судової дільниці з 30 до 23 тис. чоловік (нижня межа – 15 тис. чоловік)²³.

²¹ Див.: Шішкін В. І. Там само. – С. 247–248.

²² Див.: Настольная книга мирового судьи, рассматривающего гражданские дела: Практическое пособие. – С. 699–702.

²³ Див.: Про рекламу та мирових суддів // Юридичний вісник України. – 2006. – № 10.

Повноваження мирового судді припиняються після закінчення терміну, на який він був призначений (обраний) або у випадку та порядку, визначеному законом. Його повноваження можуть бути призупинені рішенням кваліфікаційної колегії суддів суб'єкта федерації. На практиці деякі суб'єкти федерації покладають на саму федерацію регулювання питань припинення повноважень мирового судді.

Отже, Росія обрала свій варіант інституту мирових суддів, які фактично є професійними юристами і цим не відрізняються від інших суддів загальної юрисдикції. По суті Росія відійшла від традиції мирових суддів, які існували за царської Росії та існують в європейських країнах.

1.3. Повноваження, процедура і контроль

У різних зарубіжних країнах мирові судді здійснюють повноваження, які певним чином відрізняються, – як і процедура розгляду ними цивільних, адміністративних чи кримінальних справ.

Для забезпечення законності та справедливості в діяльності мирових суддів за їх діяльністю здійснюється відповідний судовий контроль²⁴.

Велика Британія. Мирові судді наділені широкими повноваженнями в сфері кримінальної юстиції та досить обмеженими повноваженнями в галузі цивільної юстиції. Вони розглядають справи одноособово або колегіально – двоє (трое) суддів, але без присяжних засідателів.

Мировим суддям допомагають професійні судді, які перебувають на державній службі і мають стаж професійної діяльності не менше семи років. Особливо суттєву допомогу мировим суддям надає судовий клерк (секретар суду), який має юридичну освіту і тому надає суддям юридичні консультації з питань законодавства та практики його застосування.

Мирові судді діють переважно колегіально. Так, до магістратського суду для розгляду певних кримінальних справ повинні входити 2–7 мирових суддів, але за звичаєм їх буває не більше 5 суддів, а в окремих випадках троє суддів вирішують такі справи.

Окремий мировий суддя має дуже обмежену компетенцію: він може зобов'язати особу сплатити штраф лише на суму 1 фунт стерлінгів чи посадити її до в'язниці на термін не більше 14 днів. Однак суддя одноособово може визначити спосіб судового розгляду справи про правопорушення, порядок проведення попереднього розслідування справи, звільнити особу під заставу тощо.

²⁴ Див.: Шишкін В.І. Там само. – С. 21–25, 188, 249.

Судочинство під час розгляду мировими суддями справ має досить неформальний характер. Спільною рисою справ, які розглядають мирові судді, є те, що вони не мають великого правового чи суспільного значення.

Нагляд за діяльністю колегій мирових суддів у кожному графстві здійснює комітет магістерських судів. До складу цього комітету входять мирові судді разом з кооптованими членами.

Отже, мирові судді – це важливий інститут профілактики правопорушень та виховання британських підданих у дусі поваги до закону та прав і свобод інших осіб.

Іспанія. Мирові судді розглядають цивільні та кримінальні справи відповідно до закону, а також ведуть цивільний реєстр та здійснюють інші функції.

Мировий суддя розглядає в межах свого округу справу, віднесену до його компетенції одноособово, призначає години прийому та розгляду справ іспанських підданих. Мировий суддя, як і у Великій Британії, може створювати судові прецеденти; це право за ним закріплено законодавчо. Рішення, ухвалені мировим суддею, оприлюднюються в установленому законом порядку.

У разі потреби, якщо, наприклад, мировий суддя захворів, його функції на час хвороби виконує заступник. А за відсутності заступника мирового судді справа передається штатному мировому судді з іншого округу. Мирові судді зобов'язані зберігати конфіденційну інформацію про учасників судочинства, яка їм стала відома під час розгляду справ.

Робота мирових суддів, особливо з розгляду кримінальних справ, перебуває під контролем кримінальних судів провінцій.

Таким чином, мирові судді в Іспанії виконують свої функції в чітко визначених законодавчих межах.

Італія. Головні завдання мирових суддів полягають у примиренні сторін у цивільно-правових спорах та здійсненні цивільного судочинства щодо певних категорій справ. Мирові судді вирішують цивільні справи на підставі права і справедливості та відповідно до ст. 113-114 Цивільно-процесуального кодексу.

Контроль за діяльністю мирових суддів та їх заступників здійснюють магістрати, тобто державні професійні суди, на території яких діють дільниці цих суддів.

Таким чином, у практиці мирових суддів поєднується цивільно-правова процедура примирення та вирішення спорів між його сторонами.

Росія. Відповідно до федерального закону про мирових суддів 1998 р. мировий суддя розглядає по першій інстанції:

- 1) кримінальні справи про злочини, за скоєння яких може бути накладено максимальне покарання, що не перевищує 2 років позбавлення свободи;
- 2) справи про видачу судового наказу (російський варіант Habeas Corpus Act);
- 3) справи про розлучення, якщо між подружжям відсутній спір про дітей;
- 4) справи про поділ між подружжям спільно нажитого майна;
- 5) інші справи, що виникають із сімейно-правових відносин, за виключенням певних категорій;
- 6) справи з майнових спорів за ціною позову, яка не перевершує п'ятсот мінімальних розмірів оплати праці, встановлених законом на момент подання заяви;
- 7) справи, що виникають з трудових відносин, за виключенням справ про поновлення на роботі;
- 8) справи про визначення порядку користування земельними ділянками, будівлями та іншим нерухомим майном;
- 9) справи про адміністративні правопорушення.

Мировий суддя розглядає справи за нововідкритими обставинами стосовно рішень, прийнятих ним по першій інстанції та які вступили в дію. Він одноособово розглядає віднесені до його компетенції справи. Постанови мирових суддів, а також їх законні розпорядження є обов'язковими для всіх органів і посадових осіб влади, громадян й інших фізичних та юридичних осіб.

Контроль за діяльністю мирових суддів здійснюють згідно із законом суди загальної юрисдикції суб'єктів федерації.

Отже, мирові судді виконують свої функції та повноваження з широкого кола питань, які стосуються переважно приватно-правових відносин громадян та інших фізичних осіб.

Висновки для України

1. Історія становлення і розвитку мирових суддів (суддів від народу і для народу) свідчить про їх глибоку вкоріненість у демократичні традиції та правову культуру європейських народів. По суті мирові судді є важливим показником елементарної демократичності судової системи.

2. Мирові судді є універсальним інститутом судової системи, який може бути застосований у судовій системі демократичного типу – від класичної європейської, новодемократичної та до перехідної посттоталітарної системи. У новодемократичній судовій системі України, яка формується, такі судді теж потрібні.

3. Українська влада виявила не тільки недалекоглядність у тому, що за роки незалежності не впровадила в судову систему інститут мирових суддів (незалежно від його моделі – європейської чи російської), а ще й показала, що за ступенем мислення по-радянському у цьому питанні вона навіть перевершує російську владу.

4. Для впровадження інституту мирових суддів в Україні потрібен перехідний період, на початку якого можна апробувати інститут громадських мирових суддів у системі місцевого самоврядування, а також провести державні експерименти щодо втілення на практиці європейської та російської моделі мирових суддів як елементів судової системи.

Глава 2

ГРОМАДСЬКІ МИРОВІ СУДДІ ЯК ІНСТИТУТ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

2.1. Загальні положення

У провадження інституту громадських мирових суддів у систему місцевого самоврядування, як свідчить досвід втілення в життя інших інноваційних інститутів місцевого самоврядування (муніципальних омбудсманів, префектів тощо²⁵), потребує зусиль і часу. Тому навряд чи варто очікувати на його швидке впровадження та ефективність.

Поняття. На нашу думку, громадські мирові судді – це довірені особи територіальної громади, які обираються сільською, селищною, міською, районною в місті радою за їх згодою, працюють безкоштовно і діють відповідно до чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, норм народної моралі та Положення про них з метою позасудового вирішення спорів (конфліктів) та примирення їх сторін. Звідси основними завданнями цих суддів має бути:

по-перше, утвердження справедливості та верховенства права серед членів територіальної громади. По суті мова йде про вищі соціальні цінності, які громадські мирові судді мають впроваджувати в кожному конкретному випадку під час розгляду ними звернень громадян тощо. Ці цінності є непорушними, а тому грубі відступи від них цими суддями є неприпустимими та мають породжувати для них негативні наслідки (дисциплінарну відповідальність, суд імпічменту);

по-друге, захист громадських чеснот й гідності членів територіальної громади. Зрозуміло, що громадські мирові судді повинні захищати громадські чесноти: здоровий місцевий патріотизм, почуття колективізму (толоки) тощо. Але вони також повинні захищати й гідність членів територіальних громад, їх право на добре ім'я, на повагу членів сім'ї і т.д.;

по-третє, забезпечення всім членам територіальної громади рівних можливостей для звернення до громадських мирових суддів та захисту своїх прав і законних інтересів. Громадські мирові судді не мають права ділити громадян на тих, які користуються і не користуються доступом до них, тобто не допускати дискримінацію. Інакше ідея цих суддів втратить загальнодемократичний зміст;

по-четверте, швидке та кваліфіковане вирішення спорів і примирення їх сторін. Громадські мирові судді повинні пам'ятати, що звернення громадян

²⁵ Див.: Муніципальне статутне право: Навчальний посібник. – С. 80–82.

мають розглядатись оперативно, бо інакше це призведе до втрати його актуальності. Вони також повинні приймати грамотні рішення, які задовольнятимуть сторони спору;

по-п'яте, внесення пропозицій до органів місцевого самоврядування територіальної громади з питань їх діяльності. Розглядаючи звернення громадян, громадські мирові судді будуть зіштовхуватися з різними проблемами місцевого самоврядування і свої думки про них зможуть викладати у своїх звітах, листах, інформаціях до місцевої ради тощо.

Принципи. З усього видно, що громадські мирові судді мають бути формою участі громадян у місцевому самоврядуванні та здійсненні альтернативних (позасудових) способів вирішення спорів та примирення їх сторін. Це значить, що поряд з представницькими органами самоврядування та виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у місті рад, з часом в особі цих суддів може з'явитись «третя», квазісудова гілка місцевого самоврядування.

Очевидно, що громадяни, інші фізичні особи, які будуть основними суб'єктами звернень до громадських мирових суддів, повинні мати право контролювати їх роботу у формах і способах, визначених чинним законодавством та місцевою практикою. Це значить, що вони мають право звертатися із скаргами на рішення, дії чи бездіяльність цих суддів до органів місцевого самоврядування, яким ці судді підзвітні та підконтрольні. А у разі потреби – порушувати питання про притягнення громадських мирових суддів до суду імпічменту, якщо таке передбачено регламентом сільської, селищної, міської та районної в місті ради.

Дуже важливим для громадських мирових суддів буде питання про правову основу їх діяльності. Очевидно, що у своїй діяльності вони повинні керуватися Конституцією і законами України, рішеннями Конституційного Суду України, Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами органів виконавчої влади, народною мораллю, Статутом територіальної громади та іншими нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування територіальної громади.

Але це не значить, що дані судді під час розгляду звернень громадян мають обмежуватись формальним виконанням вищезгаданих актів, як це нерідко роблять судді судів загальної юрисдикції, вони повинні їх творчо застосовувати з урахуванням принципів справедливості, верховенства права, а також норм народної моралі. Саме врахування громадськими мировими суддями норм цієї моралі може дати новий струмінь життю територіальних громад.

Це особливо важливо у зв'язку з тим, що за час трансформаційних процесів в Україні соціально-побутова мораль народу зазнала певного занепаду. Як пише відомий український мислитель І. М. Дзюба, «це явище ми бачимо на кожному кроці. Втрачаються ті цінності й норми, що їх віками відшліфовувала народна мораль як передумови гармонійного співжиття людей в суспільстві»²⁶.

Отже, підвищення ролі народної моралі громадськими мировими суддями сприятиме покращанню соціально-побутових відносин українських громадян.

2.2. Порядок формування та забезпечення роботи

Формування корпусу громадських мирових суддів є дуже складним і відповідальним питанням. Дійсно, хто б міг стати такими суддями?

Кандидати. Насамперед громадяни з високим особистим та моральним авторитетом, добрі знавці права, людських стосунків, психології тощо. Сьогодні вже чимало авторитетних людей, особливо у селах, вирішують на громадських засадах сімейні, майнові, трудові та інші конфлікти й примиряють громадян або дають їм рекомендації щодо практичного вирішення їх справи в органах влади. Певною мірою ці люди фактично готові громадські мирові судді, яким залишилось тільки надати відповідний статус на рівні представницьких органів місцевого самоврядування сіл, селищ, міст, районів у містах.

З позицій місцевої демократії громадських мирових суддів необхідно обирати сільськими, селищними, міськими, районними в містах радами на термін їх повноважень, як, наприклад, органи самоорганізації населення. Ці вибори повинні проводитись з урахуванням поділу територіальної громади на судові округи. Звичайно, що цих суддів можна обирати й безпосередньо населенням, але тоді це краще робити під час місцевих виборів (як, наприклад, й органи самоорганізації населення), коли не треба буде спеціально створювати виборчі комісії тощо.

Кандидати на посади громадських мирових суддів повинні відповідати певним вимогам (цензам), без яких не можна буде сформувати підготовлений корпус цих суддів. Напевно, що ці кандидати повинні бути з числа шанованих членів територіальної громади, які, наприклад, досягли 25 років, мають середню або вищу освіту, досвід роботи з людьми, знайомі з юридичною практикою протягом двох років, користуються авторитетом у громадян та подають приклад участі в місцевому самоврядуванні. Після обрання на посаду

²⁶ Дзюба І. М. *Спрага*. – К.: Ред. журн. "Укр. Світ". – 2001. – С. 226.

кожен громадський мировий суддя повинен пройти навчання за відповідною програмою.

Кожна з названих вимог до кандидатів на посаду громадського мирового судді має своє логічне обґрунтування. Приміром, особа до 25 років не може мати вищої освіти або бути ознайомленою з юридичною практикою протягом двох років.

Кандидати на посаду громадського мирового судді не повинні мати шкідливих та антигромадянських звичок (схильність до вживання спиртних напоїв, наркотиків, хабарництва, привласнення чужого майна, кумівство, місництво тощо). Тому кожна територіальна громада повинна застерегти себе від кандидатів з такими звичками тим, що в Положенні про громадських мирових суддів має бути перераховано головні з них.

Кандидати на посади громадських мирових суддів можуть бути позбавлені права балотуватися на посади за юридичними ознаками, наприклад, якщо особа, яка претендує на цю посаду, визнана судом в установленому порядку неосудною, перебуває під слідством або притягнута до кримінальної чи адміністративної відповідальності тощо.

Порядок формування. Повинен існувати певний порядок внесення на розгляд сільських, селищних, міських, районних у містах рад кандидатур громадських мирових суддів з урахуванням поділу територіальної громади на судові округи. Було б краще, якби по кожній судовій дільниці ці кандидатури подавались органами і посадовими особами місцевого самоврядування територіальної громади, групами громадян не менше 20–50 чоловік та їх об'єднаннями, тобто влада, громадяни і громадськість могли б однаковою мірою реалізувати право на висування таких кандидатур.

Напевно, що кандидатури на посади громадських мирових суддів повинні певним чином обговорюватися в ЗМІ, на зборах громадян за місцем проживання, у комісіях сільських, селищних, міських, районних у містах рад, на громадських слуханнях та з використанням інших форм місцевої демократії. Таке обговорення кандидатур вже на стадії підготовки даного питання на сесію цих рад дозволить виявити громадські настрої та симпатії громадян, їх представників у владі та в громадських організаціях.

Вибори громадських мирових суддів на сесіях сільських, селищних, міських, районних у містах рад мають проводитися шляхом голосування депутатів цих рад за кандидатів на посади даних суддів у кожній судовій дільниці. Обраними вважаються ті кандидати в судді, які набрали більше голосів депутатів порівняно з іншими кандидатами по кожній судовій дільниці.

Якщо громадські мирові судді будуть за рішенням сільських, селищних, міських, районних у містах рад обиратися членами територіальної громади безпосередньо, то в такому випадку вибори повинні проводитися по судовим дільницям і в них мають брати участь тільки громадяни, які проживають на їх території.

Органи місцевого самоврядування повинні видавати обраним громадським мировим суддям посвідчення встановленого ними зразка та затверджувати положення про нього.

У разі дострокового припинення повноважень громадського мирового судді сільська, селищна, міська, районна в місті рада призначає позачергові вибори на цю посаду. У разі, якщо вибори не відбулися або визнані не чинними, повноваження громадського мирового судді по даній судовій дільниці має виконувати за сумісництвом один із суддів сусідньої судової дільниці.

Територіальна організація. До організаційних питань функціонування громадських мирових суддів слід зарахувати питання територіальної організації їх роботи. Кількість громадських мирових суддів та межі судових дільниць у територіальній громаді встановлюється сільською, селищною, міською, районною в місті радою. Ця кількість та ці межі встановлюються з урахуванням реальних потреб та можливостей територіальної громади.

Напевно, що в сільській громаді повинно бути не менше двох громадських мирових суддів, оскільки в разі відсутності одного з них (через об'єктивні причини тощо) інший міг би замінити товариша. Потрібно також врахувати інші умови та фактори, які в цій ситуації впливають на вибір кількісного складу мирових суддів у територіальній громаді: наявність відповідної кількості кандидатів на посади цих суддів, їх завантаженість основною роботою, потенційна кількість звернень громадян до суддів, наявність приміщень для їх роботи, фінансове забезпечення тощо.

Місцезнаходження громадського мирового судді на території судової дільниці визначається рішенням виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Це може бути приміщення самої ради, підпорядкованих їй підприємств, установ та організацій (комунального підприємства, школи, бібліотеки, будівельної контори тощо) або орендоване цим виконкомом приміщення. Приміщення повинно бути достатньо пристосованим для проведення в ньому судових засідань, тобто, щоб там могли зібратися учасники розгляду звернень громадян до громадських мирових суддів: сторони спору, їх свідки, інші запрошені особи.

Організаційно-технічне та матеріальне забезпечення роботи громадських мирових суддів також має здійснювати виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Для цього в бюджеті територіальної громади повинні бути виділені необхідні кошти, а в плані її соціально-економічного розвитку – також матеріальні цінності, що має забезпечити нормальну роботу цих суддів.

2.3. Повноваження та компетенційні спори

Реалізація повноважень є основним змістом діяльності громадських мирових суддів. Ці повноваження певним чином мають бути пов'язані з їх предметною компетенцією та функціональними обов'язками.

Повноваження. Насамперед дуже важливо визначити предметну компетенцію громадських мирових суддів, які, як відомо, повинні здійснювати повноваження в межах своєї судової дільниці на підставі звернень до них громадян та інших фізичних осіб. Оскільки коло цих звернень є відносно визначеним, то тільки кінцева мета вирішення спору – примирення сторін – є одним з головних критеріїв визначення предметної компетенції цих суддів. Інакше кажучи, якщо звернення громадянина має на меті примирення сторін спору, то громадський мировий суддя повинен приймати його до розгляду.

Громадські мирові судді можуть розглядати звернення до них громадян та інших фізичних осіб про спори з таких питань:

- 1) недоліки виховання дітей і підлітків у сім'ї та школі;
- 2) порушення громадянами норм етики і моралі вдома та в громадських місцях;
- 3) невиконання майнових та пов'язаних з ними немайнових зобов'язань громадян;
- 4) невіплата заробітної плати за трудовою угодою;
- 5) дискримінація представників релігійних громад;
- 6) порушення рівноправності жінок, молоді та людей похилого віку;
- 7) порушення меж земельних ділянок громадян;
- 8) невиконання рішень мирових суддів;
- 9) з інших питань, що потребують застосування процедури примирення сторін спору.

Отже, якщо можна застосувати процедуру примирення сторін спору, громадський мировий суддя повинен приймати до свого розгляду звернення громадян та інших фізичних осіб.

Якщо з якихось причин процедура примирення під час конкретного розгляду спору неможлива через небажання однієї з його сторін або внаслідок об'єктивних причин (переїзд однієї із сторін спору в іншу територіальну громаду), тоді суддя повинен відмовити в розгляді відповідного звернення на підставі мотивованого рішення.

Функціональна компетенція громадського мирового судді полягає в тому, що в процесі своєї діяльності він має право:

- 1) приймати або відмовляти в розгляді спору, що виникнув між його сторонами;
- 2) вести судове засідання з розгляду спору між сторонами;
- 3) вимагати від учасників судового засідання з розгляду спору між сторонами дотримання певного порядку;
- 4) викликати на судове засідання сторони спору та інших зацікавлених осіб чи компетентних фахівців;
- 5) ухвалювати певні рішення з питань, віднесених до його компетенції.

Якщо сторони спору проживають у різних судових дільницях територіальної громади, то вони за взаємною згодою повинні мати можливість обрати собі громадського мирового суддю з числа суддів своїх або сусідніх дільниць. Це необхідно для того, щоб уникнути компетенційних спорів цих суддів.

Громадський мировий суддя повинен відмовлятися від розгляду звернення громадян, якщо згідно із законом спір між сторонами вимагає обов'язкового втручання адміністративних, муніципальних чи судових органів, органів прокуратури. Про це суддя письмово повідомляє сторони спору: у протилежному випадку він може підмінити своєю юрисдикцією діяльність цих органів влади.

Компетенційні спори. На практиці цілком ймовірно, що між громадськими мировими суддями можуть виникати спори про межі їх компетенції: територіальні, предметні тощо. Тому, на нашу думку, компетенційні спори між громадськими мировими суддями, якщо вони не зможуть самостійно вирішити такий спір, має вирішувати спеціальна Комісія з розгляду цих спорів при відповідній сільській, селищній, міській, районній у місті раді. Ця Комісія повинна формуватися радою територіальної громади з числа громадських мирових суддів у кількості не менше трьох суддів і діяти на підставі Положення про неї.

Звіт. Один раз на рік громадський мировий суддя має звітувати про свою діяльність перед сільською, селищною, міською, районною в місті радою. Він може з власної ініціативи звітувати й частіше, але це питання потрібно погоджувати з відповідною радою. За результатами обговорення звіту громадського мирового судді рада може прийняти протокольне або інше рішення.

2.4. Процедура та акти

Процедура. Порядок роботи громадських мирових суддів має важливе не тільки юридичне, але й виховне значення для сторін спору та інших учасників судового процесу.

Громадські мирові судді повинні розглядати звернення громадян одноособово. Колективний розгляд цих звернень, якщо і можливий, то тільки в порядку виключення. Інакше буде втрачено принцип персональної відповідальності суддів за примирення сторін спору тощо.

Очевидно, що громадські мирові судді мають розглядати звернення громадян в публічному порядку або на прохання однієї із сторін спору – у закритому порядку. Останнє можливе, коли інформація, яку наводять сторони спору та інші учасники судового процесу, має конфіденційний характер тощо.

Під час розгляду звернення громадян громадський мировий суддя повинен вести протокол судового засідання, в якому має фіксувати всю необхідну інформацію, факти і докази сторін спору, а також їх пропозиції щодо примирення сторін спору. На прохання сторін спору суддя зобов'язаний видати копії протоколів судового розгляду звернень громадян.

Для більш повного і всебічного розгляду спору громадський мировий суддя може запросити на судовий розгляд звернень громадян представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій тощо. Ці представники можуть бути корисними для з'ясування тих чи інших обставин спору між його сторонами.

Рішення. Актами громадського мирового судді мають бути рішення, які він ухвалює під час примирення сторін спору на підставі чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, народної моралі та внутрішнього громадського переконання. Ці рішення суддів – з метою забезпечення їх гласності та контролю – повинні реєструватися в юридичній службі виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради. Вільний доступ до цих рішень повинні мати громадяни, ЗМІ тощо.

Акти громадського мирового судді узагальнює юридична служба виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної в місті ради і на їх основі готує відповідні пропозиції та рекомендації раді, її виконкому і т.д.

Рішення громадського мирового судді виконуються сторонами спору добровільно. Це загальне правило, яке не виключає певні випадки.

Так, якщо одна із сторін спору не виконує рішення громадського мирового судді у встановлений ним термін, то громадський мировий суддя може встановити новий термін виконання його рішення або за наявності згоди сто-

рін розглянути спір між ними повторно, тобто вдатись до своєрідної апеляційної процедури.

Якщо обидві сторони спору протягом встановленого терміну не виконують рішення громадського мирового судді, то в такому випадку суддя може скасувати своє рішення і залишити звернення громадян без розгляду.

Отже, у будь-якому випадку рішення громадського мирового судді тримаються на його авторитеті, на врахуванні інтересів сторін спору.

2.5. Гарантії та відповідальність. Припинення діяльності

Питання про гарантії та відповідальність громадських мирових суддів є одними з найскладніших і найважливіших для їх успішного функціонування. З одного боку, ці судді повинні відчувати своє громадське значення та повагу територіальної громади. А з іншого боку, вони також мають усвідомлювати всю глибину відповідальності за виконання покладених на них громадою – в особі сільської, селищної, міської, районної в місті ради – громадських функцій і повноважень.

Гарантії. Громадські мирові судді повинні користуватися повагою з боку громадян і влади. Будь-яка особа, яка принижує честь та гідність судді, як довіреної особи територіальної громади, має нести відповідальність у встановленому законом порядку. Щодо посадових осіб місцевого самоврядування, які діють у територіальній громаді, то за зневагу до громадського мирового судді, вони повинні також відповідати в дисциплінарному порядку.

До гарантій інших прав громадських мирових суддів необхідно зарахувати насамперед право на звернення до сільської, селищної, міської, районної у місті ради, яка його обрала, з питань своєї діяльності. Очевидно, що в роботі суддів будуть проблеми, які мають вирішувати відповідні ради. Ці звернення громадських мирових суддів мають розглядатися даними радами в порядку спеціальної процедури, передбаченої їх регламентами.

Громадські мирові судді не повинні виконувати свої повноваження за рахунок втрат у заробітній платі. Добре, якщо ці судді вже на пенсії, то в них проблем із зарплатою може не виникати. Тому судді, які працюють за наймом, мають право на компенсацію втрат у заробітній платі, пов'язаних з виконанням громадських обов'язків.

Як і всі громадяни, громадські мирові судді повинні мати відпустку для лікування та поліпшення свого здоров'я. Тому їм має бути гарантовано право на безоплатну відпустку, наприклад, упродовж 30 робочих днів.

Для роботи громадським мировим суддям потрібні законодавчі акти та інші матеріалами для роботи, якими їх мають забезпечити органи місцевого самоврядування і для цього потрібна відповідна правова гарантія.

Громадські мирові судді повинні мати право на нормальні умови праці, оскільки це впливає на їх авторитет та авторитет прийнятих ними рішень. Створення цих умов – завдання відповідних виконавчих органів рад територіальних громад.

Громадські мирові судді повинні постійно працювати над удосконаленням своєї майстерності. Для них мають проводитись семінари, курси, «круглі столи» тощо, а тому їм гарантується право на підвищення своєї кваліфікації.

Територіальна громада та її органи місцевого самоврядування можуть надавати громадським мировим суддям інші гарантії прав, які сприятимуть їх роботі. Очевидно, що це питання залежатиме від можливостей і ставлення органів місцевого самоврядування до громадських мирових суддів.

Гарантії прав громадських мирових суддів діють у межах територіальної громади, де вони виконують свої повноваження. За межами громади ці гарантії можуть застосовуватись на підставі відповідних угод сільських, селищних, міських, районних у місті рад тощо.

Відповідальність. Громадські мирові судді повинні нести дисциплінарну відповідальність перед сільською, селищною, міською, районною в місті радою, яка має право оголосити цим суддям попередження, догану та сувору догану. Підставами для притягнення мирових суддів до відповідальності можуть бути порушення норм їх статусу та етики поведінки, судового процесу тощо.

У випадку грубого порушення норм етики та чинного законодавства громадські мирові судді можуть бути усунуті з посади сільською, селищною, міською, районною в місті радою в порядку суду імпідменту. Цей порядок має визначатися нормами Регламенту ради, а рішення про усунення з посади таких суддів повинно прийматися двома третинами від загального складу депутатів відповідної ради.

Припинення повноважень. Повноваження громадського мирового судді можуть припинятися достроково також у випадках:

а) заяви про складання повноважень громадського мирового судді (добровільна відставка). Це може бути у випадку, коли даний суддя не погоджується із ставленням до нього з боку влади або коли в нього з'явилися нові інтереси тощо;

б) переїзду на постійне проживання в іншу територіальну громаду. Це об'єктивна обставина, яка перешкоджає громадському мировому судді виконувати свої повноваження через втрату зв'язку з територіальною громадою, де він обирався на цю посаду;

в) притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності.

Очевидно, що цей факт з морально-етичної точки зору робить неможливим здійснення особою повноважень громадського мирового судді. Хоча не виключені випадки, коли цих суддів можуть притягти до юридичної відповідальності безневинно;

г) смерті.

Про дострокове припинення повноважень громадського мирового судді сільська, селищна, міська, районна в місті рада приймає відповідне рішення.

Заключні положення

Навіть невеликий огляд інститутів мирових суддів та громадських мирових суддів – відповідно в судовій системі та системі місцевого самоврядування – свідчить про їх великий потенціал, яким не гріх скористатися в Україні.

Можна погодитися з думкою про те, що інститут мирових суддів навряд чи доцільно впроваджувати в умовах чинної пострадянської судової системи, оскільки це не дасть очікуваного результату. Тому краще спочатку впровадити інститут громадських мирових суддів, який простіше й швидше може бути впроваджений у систему місцевого самоврядування.

Набутий цими суддями досвід через певний час може стати неоціненним надбанням для формування інституту мирових суддів у судовій системі країни. Звідси висновок: Україні треба йти шляхом формування передумов та запровадження європейської моделі мирових суддів.

Для того, щоб розвивати інститут громадських мирових суддів, потрібно не тільки в кожній територіальній громаді створювати передумови для цього, але й на державному рівні має бути підтримка цієї ідеї. Мова йде про внесення відповідної норми про громадських мирових суддів у чинне законодавство про місцеве самоврядування тощо.

Впровадження інституту громадських мирових суддів потребує ухвалення ряду локальних актів, у тому числі Положення про громадські мирові судді відповідної громади. Також потрібно ухвалити Положення про Комісію з питань вирішення компетенційних спорів між громадськими мировими суддями та деякі інші акти. Крім цього, необхідно підготувати матеріальну та фінансову основу для діяльності цих суддів тощо.

Автор цієї книги висловлює вдячність працівникам апарату Фонду сприяння місцевому самоврядуванню України, які надали цікаві коментарі та зауваження до проекту Положення про громадських мирових суддів територіальної громади м. Новоселиця, який додається.

Додаток 1

Федеральный закон от 17 декабря 1998 г. N 188-ФЗ «О мировых судьях в Российской Федерации»

*Принят Государственной Думой 11 ноября 1998 года
Одобрен Советом Федерации 2 декабря 1998 года*

Статья 1. Мировые судьи в Российской Федерации

1. Мировые судьи в Российской Федерации (далее - мировые судьи) являются судьями общей юрисдикции субъектов Российской Федерации и входят в единую судебную систему Российской Федерации. Полномочия, порядок деятельности мировых судей и порядок создания должностей мировых судей устанавливаются Конституцией Российской Федерации, Федеральным конституционным законом «О судебной системе Российской Федерации», иными федеральными конституционными законами, настоящим Федеральным законом, а порядок назначения (избрания) и деятельности мировых судей устанавливается также законами субъектов Российской Федерации.

2. Мировые судьи осуществляют правосудие именем Российской Федерации. Порядок осуществления правосудия мировыми судьями устанавливается федеральным законом, а в части, касающейся осуществления правосудия по делам об административных правонарушениях, может устанавливаться также законами субъектов Российской Федерации.

3. Вступившие в силу постановления мировых судей, а также их законные распоряжения, требования, поручения, вызовы и другие обращения являются обязательными для всех без исключения федеральных органов государственной власти, органов государственной власти субъектов Российской Федерации, органов местного самоуправления, общественных объединений, должностных лиц, других физических и юридических лиц и подлежат неукоснительному исполнению на всей территории Российской Федерации.

Статья 2. Гарантии статуса мировых судей

1. На мировых судей и членов их семей распространяются гарантии независимости судей, их неприкосновенности, а также материального обеспечения и социальной защиты, установленные Законом Российской Федерации «О статусе судей в Российской Федерации» и иными федеральными законами.

2. Законами субъектов Российской Федерации мировым судьям могут быть установлены дополнительные гарантии материального обеспечения и социальной защиты.

Статья 3. Компетенция мирового судьи

1. Мировой судья рассматривает в первой инстанции:

- 1) уголовные дела о преступлениях, за совершение которых может быть назначено максимальное наказание, не превышающее двух лет лишения свободы;
- 2) дела о выдаче судебного приказа;
- 3) дела о расторжении брака, если между супругами отсутствует спор о детях;
- 4) дела о разделе между супругами совместно нажитого имущества;
- 5) иные дела, возникающие из семейно-правовых отношений, за исключением дел об оспаривании отцовства (материнства), установлении отцовства, о лишении родительских прав, об усыновлении (удочерении) ребенка;
- 6) дела по имущественным спорам при цене иска, не превышающей пятисот минимальных размеров оплаты труда, установленных законом на момент подачи заявления;
- 7) дела, возникающие из трудовых отношений, за исключением дел о восстановлении на работе;
- 8) дела об определении порядка пользования земельными участками, строениями и другим недвижимым имуществом;
- 9) дела об административных правонарушениях, отнесенные к компетенции мирового судьи Кодексом Российской Федерации об административных правонарушениях.

2. Мировой судья рассматривает дела по вновь открывшимся обстоятельствам в отношении решений, принятых им в первой инстанции и вступивших в силу.

3. Мировой судья единолично рассматривает дела, отнесенные к его компетенции настоящим Федеральным законом.

Статья 4. Судебные участки

1. Мировые судьи осуществляют свою деятельность в пределах судебных участков.

2. Общее число мировых судей и количество судебных участков субъекта Российской Федерации определяются федеральным законом по законодательной инициативе соответствующего субъекта Российской Федерации, согласо-

ванной с Верховным Судом Российской Федерации, или по инициативе Верховного Суда Российской Федерации, согласованной с соответствующим субъектом Российской Федерации.

3. Судебные участки и должности мировых судей создаются и упраздняются законами субъектов Российской Федерации.

4. Судебные участки создаются из расчета численности населения на одном участке от 15 до 30 тысяч человек. В административно-территориальных образованиях с численностью населения менее 15 тысяч человек создается один судебный участок.

5. Судебный участок или должность мирового судьи не могут быть упразднены, если отнесенные к компетенции этого мирового судьи дела не были одновременно переданы в юрисдикцию другого судьи или суда.

Статья 5. Требования, предъявляемые к мировому судье

1. Мировым судьей может быть гражданин Российской Федерации, достигший возраста 25 лет, имеющий высшее юридическое образование, стаж работы по юридической профессии не менее пяти лет, не совершивший порочащих его поступков, сдавший квалификационный экзамен и получивший рекомендацию квалификационной коллегии судей соответствующего субъекта Российской Федерации.

От сдачи квалификационного экзамена и представления рекомендации квалификационной коллегии судей соответствующего субъекта Российской Федерации освобождаются лица, имеющие стаж работы в должности судьи федерального суда не менее пяти лет.

2. Мировой судья не вправе быть депутатом представительных органов государственной власти или органов местного самоуправления, принадлежать к политическим партиям и движениям, осуществлять предпринимательскую деятельность, а также совмещать работу в должности мирового судьи с другой оплачиваемой работой, кроме научной, преподавательской, литературной и иной творческой деятельности.

3. Законом субъекта Российской Федерации могут быть установлены дополнительные требования к кандидату на должность мирового судьи.

Статья 6. Порядок назначения (избрания) на должность мировых судей

Мировые судьи назначаются (избираются) на должность законодательным (представительным) органом государственной власти субъекта Российской Фе-

дерации либо избираются на должность населением соответствующего судебного участка в порядке, установленном законом субъекта Российской Федерации.

Статья 7. Срок полномочий мирового судьи

1. Мировой судья назначается (избирается) на должность на срок, установленный законом соответствующего субъекта Российской Федерации, но не более чем на пять лет. По истечении указанного срока лицо, занимавшее должность мирового судьи, вправе снова выдвинуть свою кандидатуру для назначения (избрания) на данную должность.

2. При повторном и последующих назначениях (избраниях) на должность мирового судьи мировой судья назначается (избирается) на срок, устанавливаемый законом соответствующего субъекта Российской Федерации, но не менее чем на пять лет.

Статья 8. Прекращение и приостановление полномочий мирового судьи

1. Полномочия мирового судьи прекращаются по истечении срока, на который он был назначен (избран), либо в случаях и порядке, которые установлены Законом Российской Федерации «О статусе судей в Российской Федерации».

2. Полномочия мирового судьи могут быть приостановлены решением квалификационной коллегии судей субъекта Российской Федерации в случаях и порядке, которые установлены Законом Российской Федерации «О статусе судей в Российской Федерации».

Статья 9. Аппарат мирового судьи

1. Аппарат мирового судьи обеспечивает его работу. Структура и штатное расписание аппарата мирового судьи устанавливаются в порядке, предусмотренном законом субъекта Российской Федерации.

2. Работники аппарата мирового судьи являются государственными служащими соответствующего субъекта Российской Федерации.

Статья 10. Финансирование и материально-техническое обеспечение деятельности мировых судей

1. Финансирование расходов на заработную плату мировых судей и социальные выплаты, предусмотренные для судей федеральными законами, осуществляется из федерального бюджета через органы Судебного департамента при Верховном Суде Российской Федерации.

2. Должностной оклад мирового судьи устанавливается в размере 60 процентов от должностного оклада Председателя Верховного Суда Российской Федерации. Должностной оклад мирового судьи, осуществляющего деятельность в городах федерального значения, устанавливается в размере 64 процентов от должностного оклада Председателя Верховного Суда Российской Федерации.

3. Материально-техническое обеспечение деятельности мировых судей осуществляют органы юстиции либо органы исполнительной власти соответствующего субъекта Российской Федерации в порядке, установленном законом соответствующего субъекта Российской Федерации.

Статья 11. Символы государственной власти в зале судебных заседаний мировых судей

1. В зале судебных заседаний мировых судей помещаются Государственный флаг Российской Федерации и изображение Государственного герба Российской Федерации, а также может устанавливаться флаг и помещаться изображение герба соответствующего субъекта Российской Федерации.

2. При осуществлении правосудия мировой судья заседает в мантии и (или) имеет другой отличительный знак своей должности, предусмотренный законом соответствующего субъекта Российской Федерации.

Статья 12. Заключительные положения

1. Настоящий Федеральный закон вступает в силу со дня его официального опубликования.

2. Установить, что до назначения (избрания) на должность мировых судей дела, относящиеся к компетенции мировых судей, рассматриваются районными судами.

Рішення

*Новоселицької міської ради 5-го скликання
20 червня 2006 р.*

Керуючись Конституцією України, зокрема її положеннями про місцеве самоврядування, та затвердженою указом Президента України Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, зокрема її положеннями про створення можливостей для розвитку альтернативних (позасудових) способів вирішення спорів,

Новоселицька міська рада вирішила:

1. Затвердити Положення про громадських мирових суддів територіальної громади м. Новоселиця (текст додається).

2. Контроль за виконанням даного Положення покласти на комісію з питань місцевого самоврядування Новоселицької міської ради.

Новоселицький міський голова

Положення

**про громадських мирових суддів територіальної громади
м. Новоселиця**

1. Загальні положення

1. Громадські мирові судді – це довірені особи територіальної громади м. Новоселиця (далі – громадські мирові судді), які за їх згодою обираються Новоселицькою міською радою, працюють на громадських засадах і діють відповідно до чинного законодавства, інших нормативно-правових актів, народної моралі та даного Положення.

2. Метою діяльності громадських мирових суддів є позасудове вирішення спорів (конфліктів) та примирення їх сторін.

3. Основними завданнями громадських мирових суддів є:

- 1) утвердження справедливості та верховенства права серед членів територіальної громади;
- 2) підвищення чесності й гідності членів територіальної громади;
- 3) забезпечення всім членам територіальної громади рівних можливостей для звернення та захисту своїх прав і законних інтересів;
- 4) швидке та кваліфіковане вирішення спорів і примирення їх сторін;

5) внесення пропозицій до органів місцевого самоврядування територіальної громади м. Новоселиця з питань їх діяльності.

4. Громадські мирові судді є формою участі громадян у місцевому самоврядуванні та здійсненні альтернативних (позасудових) способів вирішення спорів та примирення їх сторін.

5. Громадяни та їх об'єднання беруть участь у контролі за роботою громадських мирових суддів у формах і способах, визначених чинним законодавством та місцевою практикою.

6. У своїй діяльності громадські мирові судді керуються Конституцією і законами України, рішеннями Конституційного Суду України, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами органів виконавчої влади, нормами народної моралі, Статутом територіальної громади м. Новоселиця та іншими нормативно-правовими актами органів місцевого самоврядування територіальної громади м. Новоселиця.

2. Організаційні засади

7. Громадські мирові судді обираються Новоселицькою міською радою на термін її повноважень з числа шанованих членів територіальної громади, які досягли віку 25 років, мають середню або вищу освіту, досвід роботи з людьми, знайомі з юридичною практикою протягом 2 років, користуються авторитетом у громадян та подають приклад участі в місцевому самоврядуванні.

Не може бути громадським мировим суддею особа, яка має погані звички, визнана судом в установленому порядку неосудною або перебуває під слідством.

8. Кандидатури громадських мирових суддів на розгляд Новоселицької міської ради подаються органами і посадовими особами місцевого самоврядування територіальної громади м. Новоселиця, групами громадян не менше 20 чоловік та їх об'єднаннями.

9. Кандидатури громадських мирових суддів обговорюються в ЗМІ, на зборах громадян за місцем проживання, у комісіях Новоселицької міської ради, на громадських слуханнях та з використанням інших форм місцевої демократії.

10. Вибори громадських мирових суддів проводяться на сесії Новоселицької міської ради шляхом голосування депутатів за кандидатів у громадські мирові судді по кожній судовій дільниці. Обраними вважаються громадські мирові судді, які набрали більше голосів депутатів Новоселицької міської ради порівняно з іншими кандидатами на цю громадську посаду в кожній судовій дільниці.

Громадським мировим суддям видається посвідчення встановленого Новоселицькою міською радою зразка.

11. Громадський мировий суддя виконує повноваження в своїй судовій дільниці до обрання на його місце нового громадського мирового судді.

12. Кількість громадських мирових суддів та межі судових дільниць у територіальній громаді м. Новоселиця встановлюється Новоселицькою міською радою.

13. Місцезнаходження громадського мирового судді на території судової дільниці визначається рішенням виконавчого комітету Новоселицької міської ради.

14. Організаційно-технічне та матеріальне забезпечення роботи громадських мирових суддів здійснює виконавчий комітет Новоселицької міської ради.

3. Повноваження громадських мирових суддів

15. Громадські мирові судді здійснюють свої повноваження в межах своєї судової дільниці на підставі звернень до них громадян та інших осіб.

16. Громадські мирові судді розглядають звернення до них громадян та інших осіб з таких питань:

- 1) про недоліки виховання дітей і підлітків в сім'ї та школі;
- 2) про порушення громадянами норм етики і моралі вдома і в громадських місцях;
- 3) про невиконання майнових та пов'язаних з ними немайнових зобов'язань громадян;
- 4) про не виплату заробітної плати за трудовою угодою;
- 5) про дискримінацію представників релігійних громад;
- 6) про порушення рівноправності жінок, молоді та людей похилого віку;
- 7) про порушення меж земельних ділянок громадян;
- 8) про невиконання рішень мирових суддів;
- 9) з інших питань, що потребують застосування процедури примирення сторін спору.

17. Якщо сторони спору проживають у різних судових дільницях територіальної громади, то вони за взаємною згодою можуть обрати собі громадського мирового суддю з числа суддів своїх дільниць.

18. Громадський мировий суддя повинен відмовлятися від розгляду звернення громадян, якщо згідно із законом їх спір вимагає обов'язкового втручання адміністративних, муніципальних чи судових органів, органів прокуратури. Про це громадський мировий суддя письмово повідомляє сторони спору.

19. Компетенційні спори між громадськими мировими суддями вирішує Комісія з розгляду цих спорів при Новоселицькій міській раді. Ця Комісія формується Новоселицькою міською радою з числа громадських мирових суддів у кількості не менше трьох суддів і діє на підставі Положення про неї.

4. Порядок роботи

20. Громадські мирові судді розглядають звернення громадян одноособово в публічному порядку або на прохання однієї із сторін спору в закритому порядку.

21. Під час розгляду звернення громадянина громадський мировий суддя веде протокол судового засідання, в якому фіксує всі необхідні інформації, факти і докази сторін спору. Для ведення протоколу судового засідання громадський мировий суддя може запрошувати на громадських засадах секретаря судового засідання.

22. На прохання сторін спору громадський мировий суддя видає копії протоколів судового розгляду їх звернення.

22. Громадський мировий суддя може запросити на судовий розгляд звернень громадян представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, інших фізичних осіб.

24. Актами громадського мирового судді є рішення, які він ухвалює на підставі чинного законодавства, інших нормативно-правових актів та внутрішнього громадського переконання. Рішення громадських мирових суддів реєструються в юридичній службі виконавчого комітету Новоселицької міської ради.

25. Рішення громадського мирового судді виконуються сторонами спору добровільно.

Якщо одна із сторін спору не виконує рішення громадського мирового судді у встановлений ним термін, то громадський мировий суддя може встановити новий термін виконання його рішення або за наявності згоди сторін розглянути спір між ними повторно.

Якщо обидві сторони спору протягом встановленого терміну не виконують рішення громадського мирового судді, то в такому випадку громадський мировий суддя скасовує своє рішення.

5. Гарантії прав та відповідальність. Припинення діяльності

26. Громадські мирові судді користуються повагою та гарантіями їх прав у межах територіальної громади м. Новоселиця.

27. Будь-яка особа, яка принижує честь та гідність громадського мирового судді, несе відповідальність у встановленому законом порядку, а посадові особи місцевого самоврядування також відповідають в дисциплінарному порядку.

28. Правовими гарантіями діяльності громадських мирових суддів є:

1) право на звернення до сільської, селищної, міської, районної у місті ради, яка його обрала, з питань своєї діяльності;

- 2) право на компенсацію втрат у заробітній платі, пов'язаних з виконанням обов'язків громадського мирового судді;
- 3) право на безоплатну відпустку протягом 30 робочих днів;
- 4) право на забезпечення необхідними законодавчими актами та іншими матеріалами з питань своєї роботи;
- 5) право на нормальні умови праці в ролі громадського мирового судді;
- 6) право на підвищення кваліфікації громадського мирового судді;
- 7) інші права, які надає територіальна громада та її органи місцевого самоврядування.

29. Громадські мирові судді несуть дисциплінарну відповідальність перед Новоселицькою міською радою, яка має право оголосити громадським мировим суддям попередження, догану та сувору догану.

30. У випадку грубого порушення норм моралі та чинного законодавства громадські мирові судді можуть бути усунуті з посади Новоселицькою міською радою в порядку суду імпідменту відповідно до норм Регламенту ради. Для ухвалення рішення в порядку суду імпідменту за це рішення має проголосувати дві третини депутатів Новоселицької міської ради від її загального складу.

31. Повноваження громадського мирового судді припиняються достроково у випадках:

- а) добровільної заяви про припинення повноважень (добровільна відставка);
- б) переїзду на постійне проживання в іншу територіальну громаду;
- в) притягнення до кримінальної чи адміністративної відповідальності;
- г) смерті.

32. Про дострокове припинення повноважень громадського мирового судді Новоселицька міська рада приймає відповідне рішення.

6. Заключні положення

33. Протягом двох місяців від дня ухвалення даного Положення виконавчий комітет Новоселицької міської ради повинен підготувати проект Положення про Комісію з питань вирішення компетенційних спорів між громадськими мировими суддями при Новоселицькій міській раді та передати його на розгляд депутатів міської ради.

34. Протягом одного місяця від дня ухвалення даного Положення виконавчий комітет Новоселицької міської ради повинен підготувати зразок посвідчення громадського мирового судді та передати його на розгляд депутатів ради.

ЗМІСТ

Глава 1. Миріві судді як інститут судової системи

1.1. Історія виникнення і розвитку	7
1.2. Статус, порядок формування і припинення повноважень.	10
1.3. Повноваження, процедура і контроль.	14
Висновки для України.	16

Глава 2. Громадські миріві судді як інститут місцевого самоврядування

2.1. Загальні положення.	18
2.2. Порядок формування та забезпечення роботи.	20
2.3. Повноваження та компетенційні спори.	23
2.4. Процедура та акти.	25
2.5. Гарантії та відповідальність. Припинення діяльності.	26
Заключні положення.	28

Додаток 1	29
----------------------------	----

Додаток 2	34
----------------------------	----

Методичний посібник

**Мирові судді та громадські мирові судді в Україні:
проблеми та перспективи впровадження**

Книга друга

Автор: Кампо В. М.

Редактор: Стірська Н. М.

Інститут громадянського суспільства
м. Київ, бульв. Дружби народів 22, к. 21
тел./факс: 529-73-94
ел. пошта: csi@csi.org.ua
Інтернет сторінка: www.csi.org.ua

Виготовлено ТОВ „ІКЦ Леста“

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої діяльності до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК 726 від 18.12.2001 р.
м. Київ, бульв. Дружби народів, 22, к. 21, тел. 529-07-32.

Підписано до друку з оригінал-макету 01.10.2007

Формат 60x84/16. Гарнітура OfficinaSerifC. Папір офсетний.
Умовн.-друк. арк. 2.32. Обл.-вид. арк. 1.93. Наклад 500 прим.
